

Макроекономіка

Тамара ОСТАШКО

**НАСЛІДКИ УЧАСТІ У СОТ
ДЛЯ КРАЇН ІЗ ПЕРЕХІДНОЮ ЕКОНОМІКОЮ
ТА ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ****Резюме**

Проаналізовано наслідки членства у СОТ для країн із перехідною економікою. Як показав аналіз, реалізація потенційних переваг від членства у СОТ і зниження ризиків та загроз залежить від багатьох політичних і економічних чинників і можлива лише у поєднанні з ними. Це стосується зростання обсягів прямих іноземних інвестицій, зменшення корумпованості, підтримки належного рівня захисту внутрішнього ринку тощо.

Ключові слова

Внутрішній ринок, країни з перехідною економікою, лібералізація торговельних та інвестиційних режимів, прями іноземні інвестиції, сукупний рівень підтримки, вартість впровадження правил СОТ.

© Тамара Осташко, 2004.

Осташко Тамара, канд. екон. наук, експерт ГО «Інститут сільського розвитку», докторант Інституту економічного прогнозування НАНУ, Київ, Україна.

Вступ

Метою цієї статті є передбачення можливих позитивних і негативних наслідків приєднання України до Світової Організації Торгівлі (СОТ). Основні мотиви щодо інтеграції у світову торговельну систему, переваги і загрози для внутрішнього ринку, зовнішньої торгівлі, окремих галузей і ринків проаналізовані в працях вітчизняних економістів і політиків [1; 2; 3;]. Проте дискусії щодо необхідності приєднання до СОТ у наукових і практичних колах тривають, а дослідження багатьох проблем перебувають у початковій стадії. Актуальність розробки відповідних проблем зумовлено відсутністю альтернативи вступу до СОТ. Україна вже втратила частину позицій через затягування переговорного процесу.

На початок 2004 р. членами СОТ були 145 держав. На країни-учасниці СОТ припадає 97% світової торгівлі товарами і послугами. Основний аргумент на користь якнайшвидшого приєднання до СОТ – запобігання торговельно-економічній ізоляції України від держав Центральної та Західної Європи, Східної Європи та Балтії, особливо після розширення Єврозоною.

Можливі наслідки вступу до СОТ передбачаються на підставі аналізу норм і правил СОТ, двосторонніх угод, що укладають у ході переговорів, стану конкурентоспроможності окремих галузей економіки та наявного рівня захисту внутрішнього ринку. У цій статті застосовано дещо відмінний підхід. У ній здійснено спробу оцінити можливі наслідки від приєднання України до СОТ на основі дослідження позитивних і негативних чинників, що супроводжували процес виконання вимог СОТ в інших країнах із перехідною економікою. Наслідки від членства у СОТ для країн із перехідною економікою розглянуто з точки зору лібералізації торговельних і інвестиційних режимів, інституційних і політичних змін, серед яких – вплив на рівень корупції, вартості впровадження правил СОТ тощо. Основним результатом проведеного дослідження є обґрунтування необхідності розробки і реалізації стратегії соціально-економічного розвитку України, спрямованої на поліпшення інвестиційного клімату і інституційних змін, які б дали змогу реалізувати потенційні переваги від членства у СОТ.

Оскільки чи не найбільші застереження викликають наслідки лібералізації агропродовольчих ринків України, детально проаналізовано позитивні і негативні чинники впливу угод СОТ на агропродовольчі ринки, сільське господарство і сільську місцевість країн із перехідною економікою. Проведене дослідження дало змогу зробити два висновки: по-перше, за умови обмежених бюджетних коштів рівень підтримки сільського господарства значатимуть не стільки зобов'язання перед СОТ, скільки можливості бюджету; по-друге, в результаті виконання угод СОТ в Україні відбудеться поступова переорієнтація аграрної політики від підтримки сільського господарства до розвитку сільської місцевості.

I. Лібералізація внутрішніх ринків

Для забезпечення об'єктивного вивчення впливу членства у СОТ на країни з перехідною економікою доцільно використовувати як матеріали, підготовані експертами СОТ, так і дослідження, проведені в країнах із перехідною економікою. Джерелами інформації щодо наслідків вступу до СОТ для країн із перехідною економікою є огляди торговельної політики, які уряди регулярно надають до секретаріату СОТ з метою моніторингу тенденцій, що можуть мати вплив на глобальну торговельну політику [4; 5; 6; 7; 8; 9]. Огляди містять інформацію щодо всіх аспектів торговельної політики, інституційної сфери, економічного середовища.

Використано також проведені в рамках СОТ узагальнення впливу членства у СОТ на економічну політику й інституційні реформи в країнах із перехідною економікою. Дослідження експертів СОТ охоплюють вплив на торговельну політику, доступ на ринки, структурні реформи, торгівлю, інвестиції тощо [10].

Відзначимо, що для всіх країн із перехідною економікою членство у СОТ стало першим кроком інтеграції у світові ринки і приєднання до міжнародної спільноти. Шість країн із перехідною економікою підписали угоди ГАТТ до 1994 р.: Польща (1967), Румунія (1971), Угорщина (1973), Чеська Республіка (1993), Словаччина (1993) і Словенія (1994). Одинадцять інших країн приєдналися вже до СОТ (за порядком вступу – Болгарія (1996), Монголія (1997), Киргизстан (1998), Латвія (1999), Естонія (1999), Грузія (2000), Албанія (2000), Хорватія (2000), Литва (2001), Молдова (2001), Вірменія (2003)). Звичайно, на наслідки вступу до СОТ вплинули умови вступу. Вважається, що процес вступу значною мірою визначають неписані правила, що випливають з колишніх прецедентів [10]. Такі неписані правила, стосуються, зокрема, і статусу країн-кандидатів. Загалом, СОТ не має визначення «розвинених» країн і «тих, що розвиваються». Статус членів визначає застосування до них заходів «спеціального і диференційованого режиму». Країна сама може презентувати себе у СОТ як країна, що розвивається, проте інші країни можуть ставити під сумнів це визначення. Отже, умови вступу до СОТ залежать від обраної стратегії вступу і вміння вести переговори.

Протягом останнього десятиріччя країни Центральної та Східної Європи зробили суттєві кроки у напрямку лібералізації своїх торговельних і інвестиційних режимів. Зауважимо, що членство у СОТ сприяло лібералізації ринків, але не відіграло в цьому процесі визначальної ролі. Торговельні й інвестиційні режими встановлювалися в ході переговорів про набуття членства у ЄС, регіональних договорів про вільну торгівлю, митних угод та угод про захист інвестицій між країнами. Лише у специфікації технічних, санітарних і фітосанітарних стандартів умови СОТ були жорсткішими.

Щоби проілюструвати ступінь відкритості внутрішніх ринків країн із перехідною економікою, які є членами СОТ, і обмежений вплив зобов'язань СОТ на лібералізацію торговельних режимів, наведемо дані щодо середньої фактичної ставки ввізного мита і зв'язаної (погодженої з СОТ) ставки мита на промислову продукцію в деяких країнах (табл. 1).

Таблиця 1.

Зв'язані і фактичні ставки ввізного мита на промислову продукцію в окремих країнах із перехідною економікою

Країни	Середньоарифметичні зв'язані ставки ввізного мита, %	Динаміка середньоарифметичних фактичних ставок ввізного мита	
		рік	%
Болгарія	23,8	1997	15,5
		1998	15,3
		1999	12,6
		2000	11,0
		2001	10,0
Чеська Республіка	4,3	1996	5,6
		1997	5,3
		1998	5,0
		2000	4,5
Естонія	7,1	1996	0,1
		1997	0,1
		1998	0,0
		1999	0,0
		2000	0,0
Угорщина	7,4	1996	8,7
		1997	8,2
		1998	7,8
		1999	7,4
		2000	7,3
Латвія	9,4	1998	2,7
		2000	10,5
Польща	10,4	2000	10,5
Румунія	30,8	1999	17,5
Україна	5,02	1.04.03	8,32

Джерела: Секретаріат СОТ: <http://www.wto.org>; матеріали громадських слухань «Набуття Україною членства у Світовій організації торгівлі: проблеми і перспективи» // Український союз промисловців і підприємців, Торгово-промислова палата України. – Київ. – 2003.

Дані табл. 1 свідчать про відсутність невиправданого тиску з боку СОТ на країни з перехідною економікою у напрямку відкриття внутрішнього ринку. Багато країн лібералізували свої внутрішні ринки незалежно від вимог Світової організації торгівлі, і в результаті їх зобов'язання перед СОТ навіть менш «ліберальні», ніж фактичний рівень відкритості ринків. Насамперед, це стосується країн, що вступили у СОТ після 1995 р. Виняток становлять країни, що були членами ГАТТ – Польща (з 1967 р.), Угорщина (з 1973 р.), Чеська Республіка (з 1993 р.). Проте, фактичний рівень захисту їх внутрішніх ринків досить низький. Болгарія і Румунія спромоглися в ході переговорів «зв'язати» ставки ввізного мита на доволі високому рівні.

II. Залучення прямих іноземних інвестицій

Членство у СОТ стало важливим, проте не єдиним чинником залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у країни з перехідною економікою.

Серед країн із перехідною економікою лідерами за обсягами залучення іноземних інвестицій є Польща, Чеська Республіка і Словаччина, куди у 2002 р. було спрямовано 61% загального обсягу прямих іноземних інвестицій у країни з перехідною економікою (див. табл. 2). Для зручності аналізу клітинки табл. 2 затінені, починаючи від року набуття членства у СОТ, якщо країна вступила до СОТ протягом перехідного періоду. Дані табл. 2 показують, що не існує прямої залежності між набуттям членства у СОТ і зростанням обсягів прямих іноземних інвестицій. В Естонії і Латвії після набуття членства у СОТ у 1999 р. обсяги прямих іноземних інвестицій суттєво не змінилися, а у Киргизстані різко зменшилися. Литва набула членства у СОТ у 2001 р., проте обсяги ПІІ в цю країну протягом 2001–2002 рр., хоча і зростали, але не досягли рівня 1998 р. Щорічний приплив ПІІ в Грузію від часу вступу до СОТ у 2000 р. також не перевищив рівня 1998 р. У Молдові, яка стала членом СОТ у 2001 р., приплив ПІІ у наступному 2002 р. зменшився порівняно з 2000 р.

Сукупний капітал нерезидентів у країнах Центральної та Східної Європи у 2002 році становив, за попередніми даними, у середньому 20,8% ВВП, а в Україні – 12,9%. Найбільше іноземних інвестицій відносно власного ВВП залучили Естонія, Чехія і Молдова (відповідно 65,9%, 54,8%, 45% ВВП у 2002 р.).

Прямі іноземні інвестиції залучають в економіку країн Центральної та Східної Європи завдяки кваліфікованій і дешевій робочій силі та зростанню орієнтації на європейські ринки. Для збільшення припливу іноземних інвестицій країни вдаються до додаткових заходів.

Таблиця 2.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) у країнах із перехідною економікою

Країна	Приплив ПІІ, млн. дол.					Сукупний капітал нерезидентів як % від ВВП		
	1998	1999	2000	2001	2002	2000	2001	2002*
Чехія	3700	6310	4984	5639	9319	42,1	47,4	54,8
Угорщина	2037	1977	1646	2440	854	42,5	45,4	38,2
Словенія	216	107	136	503	1865	15,5	16,4	23,1
Польща	6365	7270	9341	5713	4119	21,7	22,4	23,9
Болгарія	537	819	1002	813	479	21,6	25,2	24,0
Румунія	2031	1041	1025	1157	1106	17,5	19,0	20,5
Словаччина	684	390	1925	1579	4012	23,6	30,4	43,2
Естонія	581	305	387	542	307	51,5	57,2	65,9
Литва	926	486	379	446	732	20,9	22,2	31,4
Латвія	357	347	410	164	396	29,1	30,4	32,4
Російська Федерація	2761	3309	2714	2469	2421	6,9	6,5	6,5
Україна	743	496	595	792	693	12,4	12,3	12,9
Грузія	265	82	131	110	146	14,0	16,7	19,9
Молдова	76	38	129	156	111	34,6	40,5	45,0
Центральна та Східна Європа	22479	25145	26373	25015	28709	18,3	19,1	20,8
Киргизстан	109	44	-2	5	-12	32,1	28,0	25,9
Вірменія	221	122	104	70	100	26,8	26,4	28,7

* Попередні дані

Джерело даних: UNCTAD, World Investment Report 2003: FDI Policies for Development: National and International Perspectives. Annexes:

http://www.unctad.org/en/docs/wir2003annexes_en.pdf

Наприклад, Румунія запровадила з 1998 р. принцип рівності для внутрішніх і зовнішніх інвесторів. У Словаччині приплив іноземних інвестицій посилювався після прийняття Стратегії просування прямих іноземних інвестицій, у результаті реалізації якої обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку країни у 2000 р. перевищив сумарні обсяги за попередній період 1996–1999 рр. Уряд Польщі у 2002 р. запровадив нову ініціативу для залучення іноземних інвестицій. Раніше подібні ініціативи запроваджували Угорщина і Чехія.

У 2001 р., незважаючи на зменшення притоку іноземних інвестицій у країнах світу більше, ніж на 40%, у країнах Центральної та Східної Європи цей показник зріс на 2%.

Участь у СОТ країн регіону потенційні інвестори розглядають як важливий елемент відкритої, прозорої і стабільної політики.

III. Інституційні зміни

Система вільної торгівлі створює передумови для підвищення ефективності і прозорості політичних рішень, зменшення корупції, вдосконалення законодавства. Зокрема, рівень корупції знижується завдяки обмеженню застосування імпорتنих квот, що створюють небезпеку корупції серед чиновників, які розподіляють квоти.

Аналіз впливу членства у СОТ на зниження рівня корупції в країнах із перехідною економікою проведемо з використанням даних провідної недержавної організації протидії корупції «Transparency International». У табл. 3 наведено динаміку індексу сприйняття корупції, який ця організація розраховує щорічно, починаючи з 1995 р., на основі опитувань підприємців і спеціалістів-аналітиків і ранжується від 0 (сильна корумпованість) до 10 (відсутність корупції).

Таблиця 3.

Індекс сприйняття корупції Transparency International: 1996–2003 рр.

Країни	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Словенія				6,0	5,5	5,2	6,0	5,9
Естонія			5,7	5,7	5,7	5,6	5,6	5,5
Угорщина	4,86	5,18	5,0	5,2	5,2	5,3	4,9	4,8
Білорусь			3,9	3,4	4,1		4,8	4,2
Литва				3,8	4,1	4,8	4,8	4,7
Болгарія			2,9	3,3	3,5	3,9	4,0	3,9
Польща	5,57	5,08	4,6	4,2	4,1	4,1	4,0	3,6
Чехія	5,37	5,2	4,8	4,6	4,3	3,9	3,7	3,9
Латвія			2,7	3,4	3,4	3,4	3,7	3,8
Словаччина			3,9	3,7	3,5	3,7	3,7	3,7
Росія	2,58	2,27	2,4	2,4		2,3	2,7	2,7
Румунія		3,44	3,0	3,3	2,9	2,8	2,6	2,8
Грузія				2,3			2,4	1,8
Україна			2,8	2,6	1,5	2,1	2,4	2,3
Молдова				2,6	2,6	3,1	2,1	2,4

Джерело даних: Transparency International Corruption Perception Index 2003, 2002, 2001, 2000, 1999, 1998, 1997, 1996, 1995: [http:// www.transparency.org](http://www.transparency.org).

Клітинки табл. 4 затінені у випадку, якщо відповідна країна була членом СОР протягом відповідного року. У трійку найменш корумпованих країн стабільно входять Словенія, Естонія й Угорщина. Словенія та Угорщина вже були членами СОР протягом 1996–2003 рр., а Естонія приєдналась до організації у 1999 р., проте мала досить високий індекс сприйняття корупції і до набуття членства. У деяких країнах, що є членами СОР, рівень корупції знижується (Болгарія, Литва, Латвія), а у деяких зростає (Молдова, Грузія, Румунія, Чехія, Польща). Отже, наведені дані доволі різномірні і не можна напевно стверджувати, що саме членство у СОР впливає на рівень корупції в країнах із перехідною економікою. Принаймні, цей чинник не є визначальним.

Розглянемо ще один аспект впливу членства у СОР на країни з перехідною економікою, а саме вартість впровадження інституційних змін, пов'язаних з участю у системі світової торгівлі. Впровадження угод СОР пов'язане не тільки із прийняттям змін до законодавства. Найбільш вартісними є впровадження Угод про санітарні та фітосанітарні заходи і технічні стандарти, що пов'язано з витратами на відповідне устаткування, законодавче запровадження відповідних норм, навчання персоналу. Як показує аналіз досвіду країн із перехідною економікою, ці витрати є доволі суттєвими (див. табл. 4).

Таблиця 4.

Вартість проектів Світового банку щодо впровадження угод СОР

Вид проектів	Країна	Завдання проекту	Тривалість впровадження, роки	Вартість, млн. дол.
Митна оцінка	10 країн Східної Європи	Інституційна реформа: модернізація митниць	7	108
	Вірменія	Модернізація митниць: розробка законодавства, навчання персоналу, комп'ютеризація	4	2
Санітарні і фітосанітарні заходи	Росія	Впровадження санітарних і фітосанітарних стандартів: тестування і вдосконалення переробки продовольства	3	150
	Польща	Компонент санітарних і фітосанітарних стандартів у рамках проекту розвитку експорту	5	71
	Угорщина	Модернізація боєнь	6	41

Джерело даних: Світовий банк: <http://www4.worldbank.org/sprojects>

Впровадження цих заходів за рахунок кредитів Світового банку збільшує зовнішній борг країн із перехідною економікою. Більшість країн мають проблеми з впровадженням санітарних і фітосанітарних заходів та технічних стандартів саме через нестачу бюджетних коштів.

IV. Сільське господарство

Вступ у СОТ у різній мірі позначиться на товарних ринках України, залежно від конкурентоспроможності національних виробників, досягнутої домовленості про рівень захисту ринків, рівня державної підтримки та її ефективності тощо. Чи не найбільші застереження викликають можливі наслідки лібералізації агропродовольчих ринків. В останні роки знову означилася тенденція до зростання кількості збиткових підприємств у аграрному секторі України. У 2002 р. 44% сільськогосподарських підприємств були збитковими, у 2003 р., за попередніми даними, збитковими були 50% підприємств, отже, говорити про конкурентоспроможність аграрного сектора України поки що немає жодних підстав.

На яких умовах відбудеться приєднання України до СОТ, залежить від результатів переговорів, що тривають. Поки ці умови не визначені, важко точно спрогнозувати можливі наслідки їх виконання для українського сільського господарства. Багато залежить від того, наскільки вдало українська сторона зможе «виторгувати» ті чи інші поступки з боку СОТ. Залишається покладатися на той факт, що в інших країнах із перехідною економікою процес приєднання до СОТ відбувся відносно безболісно для сільськогосподарських виробників і агропродовольчих ринків.

Більше того, вступ до СОТ відіграв позитивну роль в економічному розвитку країн із перехідною економікою. Не в останню чергу це відбулося завдяки вигідним умовам для сільського господарства, вдало виторгуваним під час переговорів. До того ж, країни Центральної та Східної Європи не довго зволікали зі вступом до СОТ, а приєдналися переважно до чи на початку перехідного періоду. І в результаті отримали низку переваг, тому що базовий період для розрахунку показників підтримки внутрішнього ринку для них припав на роки, коли їх економіка ще була неринковою, рівень захисту внутрішнього ринку – високим і переважали нетарифні методи захисту. А отже, дозволений рівень підтримки внутрішнього агропродовольчого ринку для цих країн після приєднання до СОТ виявився доволі високим. Зокрема, у Польщі за базовий період було взято 1986–1988 рр., й у результаті рівень захисту внутрішнього агропродовольчого ринку після проведення процедури тарифікації по окремих продуктах навіть перевищує відповідний рівень ЄС.

За правилами СОТ, всі заходи щодо державної підтримки сільського господарства умовно поділені на три групи, або розкладені по різнокольорових скриньках: «зеленій», «блакитній» і «жовтій».

До «зеленої скриньки» належать заходи, які не скеровані на підтримку обсягів виробництва та цін виробників, а отже, не порушують принципів справедливої конкуренції – наукові дослідження, інформаційно-консультаційне обслуговування, ветеринарні і фітосанітарні заходи, контроль безпеки продуктів харчування, вдосконалення інфраструктури, охорона довкілля, вдосконалення землекористування тощо. Держава, що є членом СОТ, має право фінансувати заходи «зеленої скриньки» в будь-якому обсязі залежно від можливостей свого бюджету.

Також немає заперечень проти бюджетного фінансування заходів «блакитної скриньки», оскільки вони спрямовані на обмеження перевиробництва (скорочення поголів'я худоби, посівних площ тощо).

Найбільш дискусійним питанням при вступі України до СОТ є заходи «жовтої скриньки». До них належать заходи внутрішньої підтримки, що справляють викривлювальний вплив на торгівлю і виробництво.

Стосовно заходів «жовтої скриньки» держава має взяти зобов'язання зі скорочення бюджетного фінансування. Сукупний вимір підтримки (СВП) – щорічна сума всіх видів державної підтримки, на які поширюються зобов'язання зі скорочення. Протягом 6-річного перехідного періоду СВП треба скоротити на 20% (для розвинених країн). Країна-учасниця СОТ має право не скорочувати витрати «жовтої скриньки», якщо зобов'язується забезпечити підтримку у розмірі не більше 5% від вартості валової продукції сільського господарства (для розвинених країн) і 10% для тих, що розвиваються.

Майже всі заходи державної підтримки українського сільського господарства, завдяки яким галузь розвивалася протягом останніх трьох років (зокрема, запровадження з 2000 р. часткової компенсації сільгоспвиробникам за рахунок держбюджету облікової ставки за користування кредитами; доплати з держбюджету за здачу продукції відповідної якості; списання господарствам державних боргів), належать саме до «жовтої скриньки», тобто, найімовірніше, підлягатимуть певному скороченню.

Такі суворі вимоги СОТ спрямовані, насамперед, проти країн із розвинутою ринковою економікою, можливості яких щодо підтримки власних виробників значно ширші. Але ж Україна (з політичних міркувань) при вступі до СОТ прагне отримати статус саме країни з розвинутою ринковою економікою. І, відповідно до цього статусу, взяти на себе зобов'язання протягом шестирічного періоду скоротити на 20% обсяги фінансування з бюджету заходів «жовтої» скриньки або забезпечити це фінансування у розмірі не більше 5% від валової вартості сільськогосподарської продукції.

Як показує досвід країн Центральної та Східної Європи, рівень підтримки сільського господарства визначається не стільки їх зобов'язаннями за скорочення сукупного виміру підтримки (СВП), скільки можливостями бюджету (табл. 5).

Таблиця 5.

**Зміна рівня показника сукупного виміру підтримки (СВП)
в окремих пост-соціалістичних країнах-членах СОТ***

Члени СОТ	Рівень СВП					
	1996		1997		1998	
	% до попереднього року	% фактичного до дозволеного	% до попереднього року	% фактичного до дозволеного	% до попереднього року	% фактичного до дозволеного
Чеська Республіка	141,4%	10,3%	64,7%	6,9%	96,1%	6,9%
Польща	89,0%	5,8%	130,4%	7,9%	101,7%	8,3%
Словацька Республіка	98,2%	59,0%	118,7%	72,7%	93,0%	70,2%
Словенія	100,0%	97,2%	100,0%	100,0%	94,3%	98,5%

*розраховано за даними Секретаріату СОТ

Зокрема, показник дозволеної підтримки сільськогосподарських виробників заходами з «жовтої» скриньки в Чехії і Польщі встановлено на такому високому рівні, що рівень фактичної підтримки не перевищує 11% від дозволеного СОТ. Найбільш «напруженим» є виконання домовленостей щодо зниження рівня підтримки сільського господарства для Словенії. Але Словенія, як відомо, за рівнем ВВП на душу населення найбільше наближається до країн ЄС серед інших країн із перехідною економікою, а отже, має більші можливості підтримки власних сільгоспвиробників. І частка останніх у структурі зайнятого населення Словенії є незначною, навіть порівняно з іншими країнами Центральної та Східної Європи, не кажучи вже про Україну. Словенія має свою специфіку, яка не дає змоги вважати ситуацію щодо підтримки сільського господарства в цій країні типовою для країн із перехідною економікою. Сільське господарство Словенії ведеться переважно в гірських регіонах і має незначні обсяги виробництва (на невеликих фермах виробляють, переважно, продукцію тваринництва).

У результаті виконання вимог СОТ у сільському господарстві країн з перехідною економікою відбувається поступова зміна структури внутрішньої підтримки галузі у бік зростання частки заходів «зеленої скриньки». Зокрема, у Чехії, Польщі, Словенії частка заходів «зеленої скриньки» вже переважає у структурі підтримки сільського господарства і сільської місцевості (табл. 6).

Фактично, це означає переорієнтацію внутрішньої аграрної політики у бік розвитку сільської місцевості.

Таблиця 6.

**Зміна частки заходів «зеленої скриньки»
в окремих постсоціалістичних країнах – членах СОТ,
1995–1998 рр., % від загальної суми внутрішньої підтримки***

Члени СОТ	Вартість заходів «зеленої скриньки», % у вартості внутрішньої підтримки сільського господарства			
	1995	1996	1997	1998
Чеська Республіка	75,3%	76,0%	78,5%	86,2%
Польща	63,2%	70,8%	74,4%	73,8%
Словацька Республіка	0,4%	0,6%	1,4%	4,7%
Словенія	48,1%	50,8%	57,9%	60,8%

*розраховано за даними Секретаріату СОТ

Отже, можна вважати, що Україна вже втратила частину позицій через зволікання зі вступом до СОТ. Правила цієї організації не завжди сприятливі для нових членів, особливо для країн, які ще не подолали кризи і депресії своїх агропродовольчих секторів. Для останніх існує ймовірність збільшення і без того суттєвої різниці у рівнях підтримки внутрішнього ринку між новими і старими членами СОТ. Наприклад, чинні мита на импорт яловичини у більшості країн СНД не перевищують 15%, а в країнах ЄС у 2001 р. вони зберігалися на рівні 108%. Імпортні мита на білий цукор у ЄС становлять 80%, тоді як в Україні – 30%. Очевидно, що вимога знизити на третину і без того низькі тарифи імпортного мита лише сприятиме поглибленню різниці між новими і старими членами СОТ.

Висновки

Як показує аналіз досвіду країн із перехідною економікою, підстав для прогнозування катастрофічних наслідків від членства у СОТ для внутрішнього ринку немає, проте і переваги не настільки очевидні. Реалізація потенційних переваг від членства у СОТ залежить від багатьох інших чинників і є можливою тільки у поєднанні з ними. Це стосується зростання притоку прямих іноземних інвестицій, зменшення корумпованості, підтримки розумного рівня захисту внутрішнього ринку тощо.

Отже, повна реалізація можливостей, які надасть участь України в цій організації, а також мінімізація соціальних і економічних втрат можливі ли-

ше за умови розробки й ефективної реалізації довгострокової соціально-економічної стратегії країни.

Література

1. Саблук П. Т. Основні мотиви щодо вступу України до Світової організації торгівлі // Економіка АПК. – 2002. – № 10.
2. Сиденко В., Барановский А. Украина и Всемирная торговая организация: как увеличить плюсы и уменьшить минусы? // Зеркало недели. – 2002. – № 26.
3. Осташко Т.О. Приєднання до СОТ: перспективи і загрози для аграрного сектора України // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 3.
4. WTO: Trade Policy Review. – Poland 2000. – Government Report: http://www.wto.org/english/tratop_e.
5. WTO: Trade Policy Review. – Hungary 1998. – Government Report: http://www.wto.org/english/tratop_e.
6. WTO: Trade Policy Review. – Slovak Republic 2001. – Government Report: http://www.wto.org/english/tratop_e.
7. WTO: Trade Policy Review. – Romania 1999. – Government Report: http://www.wto.org/english/tratop_e.
8. WTO: Trade Policy Review. – Poland 2000. – Government Report: http://www.wto.org/english/tratop_e.
9. WTO: Trade Policy Review. – Czech Republic 2001. – Report by the Government: http://www.wto.org/english/tratop_e.
10. Effects of WTO Accession on Policy-Making in Sovereign States. Preliminary lessons from the recent experience of transition countries// World Trade Organization. Development and Economic Research Division.– Staff Working Paper. – DERD-2002-02: <http://www.wto.org>.

Стаття надійшла до редакції 9 березня 2004 р.